



**Sekretariat
Savjeta
za konkurentnost**

* Projekat podržan od strane Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) u saradnji sa Vladom Ujedinjenog Kraljevstva: Unapređenje javno - privatnog dijaloga

Pristup za izradu propisa kojima će se definisati status Centralnog registra privrednih subjekata i urediti postupak registracije privrednih i drugih subjekata

april 2022. godine



Sekretariat
Savjeta
za konkurentnost

* Projekat podržan od strane Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) u saradnji sa Vladom Ujedinjenog Kraljevstva: Unapređenje javno - privatnog dijaloga

Sadržaj

Rezime aktivnosti u cilju reforme procesa registracije privrednih i drugih subjekata.....	3
Uvod.....	4
Potreba za izmjenom statusa CRPS-a i dodatno normiranje postupka registracije privrednih i drugih subjekata	5
Komparativna analiza.....	11
Ključne zainteresovane strane	12
Konsultacije sa Sekretarijatom za zakonodavstvo	13
Plan rada Radne grupe za izradu propisa.....	14
Prilozi.....	19

Rezime aktivnosti u cilju reforme procesa registracije privrednih i drugih subjekata

U tabeli u nastavku dat je pregled konkretnih aktivnosti/dokumenata koje radna grupa za izradu propisa koji se odnose na status Centralnog registra privrednih subjekata i proces registracije privrednih i drugih subjekata, treba da realizuje u periodu april-oktobar 2022. godine.¹ **Koordinator procesa je Sekretariat Savjeta za konkurentnost, uz kontinuiranu saradnju sa predlagačem propisa, Ministarstvom ekonomskog razvoja. Radna grupa je podijeljena na uži i širi sastav, uz obavezu užeg sastava da dostavlja prvu, radnu, verziju dokumenata na mišljenje i komentare širem sastavu. Tokom procesa, obavezne su konsultacije i sa predstavnicima pojedinih institucija koji nisu članovi radnog tijela, kao i sa Savjetom za konkurentnost.**

Rb.	Aktivnost/dokument	Rok
1.	Izrada predloga za izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima (u dijelu koji se odnosi na proces registracije)	11. maj 2022
2.	Definisanje strukture propisa koji uređuje proces registracije privrednih i drugih subjekata	11. maj 2022
3.	Izrada prve verzije Nacrta zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata ²	1. jun 2022
4.	Sačinjavanje liste zakona i drugih propisa koje CRPS primjenjuje u radu , radi usklađivanja i unapređenja, sa obrazloženjem	jun/jul 2022
5.	Učešće u javnim konsultacijama u organizaciji Ministarstva ekonomskog razvoja o Predlogu zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata	jul 2022
6.	Pripremanje nacrta podzakonskih akata predviđenih Zakonom o registraciji privrednih i drugih subjekata	septembar/oktobar 2022
7.	Predlog izmjena i dopuna Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave	jun 2022

¹ U slučaju nastupanja okolnosti na koje Radna grupa ne može da utiče, postoji mogućnost da se određeni rokovi pomjere, odnosno da se realizacija određenih aktivnosti odloži.

² Radni naziv propisa

Uvod

Postupak registracije privrednih subjekata predstavlja jedan od najvažnijih segmenata poslovnog ambijenta. Jednostavan i brz registracioni postupak utiče na stvaranje povoljnog poslovnog okruženja i dobre investicione klime. Sadašnji status i položaj Centralnog registra privrednih subjekata (u daljem tekstu: CRPS) - Odsjek u Sektoru za usluge i registraciju Uprave prihoda i carina ne reflektuju na pravi način značaj ovog postupka.

Da podsjetimo, Centralni registar Privrednog suda, uspostavljen je Zakonom o privrednim društvima (u daljem tekstu: ZoPD) 2002. godine, kada su registraciju obavljali sudije–registratori, a postupak registracije je bio sudski (vanparnični). Izmjenama i dopunama ZPD-a iz 2011. godine, CRPS je iz organizacione jedinice Privrednog suda u Podgorici transformisan u organizacionu jedinicu Poreske uprave Crne Gore. Dakle, ovom izmjenom zakona, izmijenjen je i status Registra, odnosno vrsta postupka registracije. Postupak registracije koji je do tada bio sudski (vanparnični) i vođen od strane sudija-registratora, postaje upravni postupak koji vode službenici CRPS-a.

Unapređenje procesa registracije preduzeća u Crnoj Gori je pitanje kojim se Sekretariat Savjeta za konkurentnost (u daljem tekstu: SCC) aktivno bavi od 2019. godine. Naime, u martu 2019. godine, na sjednici Savjeta za konkurentnost (u daljem tekstu: Savjet) oformljena je **Radna grupa za analizu stanja u oblasti registracije preduzeća i definisanje mjera za unapređenje. Radna grupa se sastojala od predstavnika (tadašnji nazivi organa): Ministarstva finansija, Ministarstva ekonomije, Ministarstva javne uprave, Poreske uprave i Sekretarijata. Rezultat te radne grupe bio je opsežan dokument na 60 strana - Analiza stanja u oblasti registracije sa mjerama za unapređenje (u daljem tekstu: Analiza). Analiza je usvojena na sjednici Savjeta 03. jula 2019. godine, a kasnije i na sjednici Vlade 01. avgusta iste godine.**

Na 11. sjednici Savjeta održanoj 05. aprila 2021. godine, formirana je **proširena Radna grupa za praćenje reforme procesa registracije privrednih subjekata** (pored dosadašnjih članova, za članove imenovani i predstavnici privrednih udruženja i Udruženja pravnika). Jedan od ciljeva formiranja ove Radne grupe jeste nastavak rada na realizaciji aktivnosti na unapređenju postupka registracije preduzeća i statusa CRPS-a. Tokom rada obje radne grupe, SCC je kao koordinator bio u komunikaciji i sa ostalim zainteresovanim stranama: Privredni sud, MUP, Monstat, Uprava za inspeksijske poslove i dr.

Osim rada na Analizi, SCC je u prethodnom periodu organizovao studijsku posjetu (Hrvatskoj i Sloveniji, u oktobru 2019. godine) i brojne radionice (tokom 2019. 2020. i 2021. godine) na teme procesa registracije preduzeća, komparativne analize, unapređenja u ovoj oblasti i u tom smislu potrebnim izmjenama i dopunama Zakona o privrednim društvima, u dijelu odredbi koje se odnose na ovo pitanje. Učesnici na radionicama su bili predstavnici:

- Ministarstva ekonomskog razvoja
- Ministarstva finansija i socijalnog staranja
- CRPS-a
- Uprave prihoda i carina (ostali sektori)



- Ministarstva javne uprave digitalnog društva i medija
- Privredne komore Crne Gore
- Udruženja pravnika Crne Gore
- Američke privredne komore u Crnoj Gori
- Unije poslodavaca Crne Gore
- Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori
- Montenegro biznis alijanse

SCC je u saradnji sa CRPS-om više puta radio na predlozima za izmjene i dopune ZPD-a, kako bi se proces registracije učinio jednostavnijim i kako bi se išlo ka tome da se uvede potpuna elektronska registracija. Tim koji je aktivno uključen u ovaj proces je u više navrata imao i podršku eksternih konsultanata koji su finansirani iz budžeta SCC-a. **Mali broj dostavljenih predloga za izmjene i dopune ZoPD-a su usvojeni, ali značajan broj otvorenih pitanja je i danas aktuelan.** Upravo, jedno od najvažnijih, odnosno sistemskih pitanja koje mora biti riješeno, jeste položaj i status CRPS-a, a potom i uređenje postupka registracije privrednih i drugih subjekata.

Potreba za izmjenom statusa CRPS-a i dodatno normiranje postupka registracije privrednih i drugih subjekata

Kao što je i u uvodnom dijelu navedeno, jednostavan i brz registracioni postupak je od velikog značaja za kreiranje povoljnog poslovnog ambijenta i dobre investicione klime. Kako bi se prethodno omogućilo, potrebno je da CRPS ima odgovarajuće mjesto u sistemu, u institucionalnom smislu. Trenutno, CRPS funkcioniše kao Odsjek u Sektoru za usluge i registraciju, u sklopu Uprave prihoda i carina i ima 20 zaposlenih. Proces registracije se obavlja po pravilima upravnog postupka, uz pojedinosti definisane odredbama Zakona o privrednim društvima, dok se određenim posebnim propisima dodatno definišu određena pitanja od značaja za registraciju. **U CRPS-u se, pored ZPD-om predviđenih oblika (ortačko društvo, komanditno društvo, akcionarsko društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću, preduzetnik i dio stranog društva (preduzetnik i dio stranog društva obavljaju privrednu djelatnost ali nemaju svojstvo pravnih lica))³ vrši registracija sljedećih (drugih) pravnih subjekata:**

- **(šifra 7) NVO** (Zakon o nevladinim organizacijama, član 29 predviđa **upis**, interni akt predviđa registraciju)
- **(šifra 8) ustanove**
 - **javne ustanove u državnom vlasništvu i vlasništvu jedinica lokalne samouprave** (JU Službeni list Crne Gore, domovi zdravlja (oko 24), hitna medicinska pomoć, predškolske ustanove, škole (oko 240)) – **ustanove koje se finansiraju iz budžeta države i jedinica lokalne samouprave**

³ Članom 3 ZoPD propisano je da se Zakon primjenjuje i na privredna društva koja su osnovana u skladu sa posebnim zakonom i drugim propisom.

- **privatne ustanove** (auto-škole, privatne zdravstvene ustanove i apoteke, privatne obrazovne ustanove-univerziteti (2), privatni vrtići)
- **komore** (ljekarska, stomatološka, fizioterapeutska, inženjerska) – u CRPS-u nijesu registrovane sljedeće komore: advokatska, notarska, komora stečajnih upravnika, Privredna komora)
- **(šifra 9) zadruge** („stare“ zadruge, stambene zadruge, omladinske/studentske, zanatske) **i kooperative** (zemljoradničke zadruge)
- **(šifra 10) ostali oblici obavljanja djelatnosti** (28 vrsta: turističke agencije i druge agencije, instituti, ostalo štedno kreditno poslovanje, sportski klubovi, regulatorne agencije...)
- **(šifra 11) investicioni fondovi** (otvoreni i zatvoreni)⁴

Treba imati u vidu da se u Odsjeku za Centralni registar privednih subjekata vode i registar stečajne mase (član 155a, stav 5 Zakona o stečaju – „Sl. list CG“ br. br. 001/11, 053/16, 032/18, 062/18 i 001/22) **i registar stvarnih vlasnika** (član 21a Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma – „Sl. list CG“ br. 033/14, 044/18 i 073/19, 070/21).

CRPS u svom radu primjenjuje veliki broj propisa, bilo da se propisi direktno tiču načina rada, odnosno postupka registracije ili da upućuju na CRPS, u smislu da je za otpočinjanje obavljanja djelatnosti potrebna registracija u CRPS, ili da je po upisu u poseban registar potrebno subjekat registrovati i u CRPS. Ovaj dio je veoma bitan, iz razloga što će u određenom trenutku biti potrebno donijeti odluku da li CRPS da vodi sve registre koji se odnose na razne subjekte.

Spisak zakona koji predviđaju registraciju i upis u CRPS:

1. **Zakon o privrednim društvima** ("Sl. list CG", br. 065/20, 146/21)
2. **Zakon o kreditnim institucijama** ("Sl. list CG", br. 072/19, 082/20, 008/21)
3. **Zakon o tržištu kapitala** ("Sl. list CG", br. 001/18)
4. **Zakon o nevladinim organizacijama** ("Sl. list CG", br. 039/11, 037/17)
5. **Zakon o zadrugama** ("Sl. list SRJ", br. 041/96, 012/98, "Sl. list CG", br. 073/10 od 10.12.2010)
6. **Zakon o stambenim zadrugama** ("Sl. list CG", br. 073/10, 040/11)
7. **Zakon o kooperativama** ("Sl. list CG", br. 043/15)
8. **Zakon o investicionim fondovima** ("Sl. list CG", br. 054/11, 013/18)
9. **Zakon o osiguranju** ("Sl. list CG", br. 078/06, 019/07, "Sl. list CG", br. 053/09, 073/10, 040/11, 045/12, 006/13, 055/16, 146/21)
10. **Zakon o turizmu i ugostiteljstvu** ("Sl. list CG", br. 002/18, 004/18, 013/18, 025/19, 067/19, 076/20, 130/21)
11. **Zakon o zdravstvenoj zaštiti** ("Sl. list CG", br. 003/16, 039/16, 002/17, 044/18, 024/19, 024/19, 082/20, 008/21)
12. **Zakon o visokom obrazovanju** ("Sl. list CG", br. 044/14, 052/14, 047/15, 040/16, 042/17, 071/17, 055/18, 003/19, 017/19, 047/19, 072/19, 074/20, 104/21)

⁴ Dodatno, utvrditi da li su kreditne institucije pod šifrom 4 (4.4.) ili šifra 11



13. **Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju** ("Sl. list RCG", br. 064/02, 031/05, 049/07, "Sl. list CG", br. 004/08, 021/09, 045/10, 073/10, 040/11, 045/11, 036/13, 039/13, 044/13, 047/17, 059/21, 076/21, 146/21)

Spisak zakona koje CRPS primjenjuje u radu:

1. **Zakon o upravnom postupku** („Sl. list CG", ne Gore", br. 056/14, 020/15, 040/16, 037/17)
2. **Zakon o poreskoj administraciji** ("Sl. list RCG", br. 065/01, 080/04, 029/05, "Sl. list CG", br. 073/10, 020/11, 028/12, 008/15, 047/17, 052/19, 145/21)
3. **Zakon o klasifikaciji djelatnosti** ("Sl. list CG", br. 018/11)
4. **Zakon o sprječavanju nelegalnog poslovanja** ("Sl. list CG", br. 029/13, 016/16)
5. **Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma** ("Sl. list CG", br. 033/14, 044/18, 073/19, 070/21)
6. **Zakon o notarima** ("Sl. list RCG", br. 068/05, "Sl. list CG", br. 049/08, 055/16, 084/18)
7. **Zakon o ovjeri potpisa, rukopisa i prepisa** ("Sl. list CG", br. 085/18)

Spisak zakona koji upućuju na CRPS-a:

1. **Zakon o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima** ("Sl. list CG", br. 073/17, 044/20)
2. **Zakon o željeznici** ("Sl. list CG", br. 027/13, 043/13)
3. **Zakon o platnom prometu** ("Službeni list Crne Gore", br. 062/13, 006/14)
4. **Zakon o morskom ribarstvu i marikulturi** ("Sl. list CG", br. 056/09, 040/11, 047/15)
5. **Zakon o hidrometeorološkim poslovima** ("Sl. list CG", br. 026/10, 040/11, 030/12)
6. **Zakon o hidrografskoj djelatnosti** ("Sl. list CG", br. 026/10, 040/11, 030/12)
7. **Zakon o sredstvima za zaštitu bilja** ("Sl. list CG", br. 051/08, 040/11, 018/14)
8. **Zakon o duvanu** ("Sl. list CG", br. 048/08, 076/08, 040/11, 042/15)
9. **Zakon o genetički modifikovanim organizmima** ("Sl. list CG", br. 022/08, 040/11)
10. **Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja** ("Sl. list RCG", br. 028/06, "Sl. list CG", br. 073/10, 040/11, 061/11, 048/15)
11. **Zakon o sadnom materijalu** ("Sl. list RCG", br. 028/06, "Sl. list CG", br. 073/10, 040/11, 061/11, 048/15)
12. **Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu** ("Sl. list CG", br. 080/05, "Sl. list CG", br. 073/10, 040/11, 059/11, 052/16)
13. **Zakon o poreskim savjetnicima** ("Sl. list RCG", br. 026/07, 034/07, "Sl. list CG", br. 073/10, 047/19)
14. **Zakon o komunalnim djelatnostima** ("Sl. list CG", br. 055/16, 074/16, 002/18, 066/19)
15. **Zakon o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom** ("Sl. list CG", br. 040/16)
16. **Zakon o upravljanju otpadom** ("Sl. list CG", br. 064/11, 039/16)
17. **Zakon o poštanskim uslugama** ("Sl. list CG", br. 057/11, 055/16, 055/18)
18. **Zakon o slatkovodnom ribarstvu i akvakulturi** ("Sl. list CG", br. 017/18)
19. **Zakon o sigurnosti pomorske plovidbe** ("Sl. list CG", br. 062/13, 006/14, 047/15, 071/17, 034/19, 077/20)
20. **Zakon o vazdušnom saobraćaju** ("Sl. list CG", br. 030/12, 030/17, 082/20)

Važećim Zakonom o privrednim društvima, dio Devet se odnosi na Registraciju (6 članova), dok se kroz ostali tekst Zakona registracija i način registracije pominje u velikom broju odredbi. Postupak registracije je dodatno razrađen Pravilnikom o postupku registracije, bližoj sadržini i načinu vođenja Centralnog registra privrednih subjekata ("Sl. list Crne Gore", br. 098/20 i 115/20), dok je visina naknada koje se plaćaju za registraciju uređena Pravilnikom o određivanju kriterijuma i visini naknade za registraciju privrednih subjekata u centralnom registru privrednih subjekata ("Službeni list Crne Gore", br. 098/20). Potrebno je napomenuti da i Zakon i podzakonski akti sadrže ozbiljne nedostatke u dijelu regulisanja kako položaja CRPS-a, tako i postupka registracije privrednih subjekata. Nesporno je da i ZoPD i Pravilnik predstavljaju značajno unapređenje u odnosu na ranija rješenja, ali je urgentno nastaviti rad na unapređenju ove oblasti.

Imajući u vidu da sadašnje stanje CRPS-a u organizacionom i normativnom smislu nije dobro rješenje, kao i praksu zemalja naprednijih u oblasti registracije preduzeća, na sjednici Savjeta održanoj 11. marta o.g. donijeta je odluka da se preduzmu konkretni koraci u cilju unapređenja trenutnog stanja u ovoj oblasti. Zaključak Savjeta glasi: *„Zadužuje se Sekretariat Savjeta za konkurentnost da, u saradnji sa Ministarstvom ekonomskog razvoja, oformi radnu grupu koja će raditi na propisu sa ciljem definisanja statusa i položaja Centralnog registra privrednih subjekata i procesa registracije privrednih subjekata. Zadužuje se Radna grupa da Savjet za konkurentnost izvještava o progresu rada na kvartalnom nivou“.*

Ono što se na osnovu dosadašnjih analiza i prakse iz regiona pokazalo kao najbolje rješenje je osnivanje posebnog organa državne uprave ili privrednog subjekta koji će voditi registar i obavljati postupak registracije. U slučaju Crne Gore, to bi dalje značilo donošenje novog zakona i izmjene podzakonskih akata kako bi se uredio rad organa i postupak registracije privrednih i drugih subjekata.

Dakle:

1. **Zakonom o privrednim društvima** uređuje se materijalni aspekt koji se odnosi na CRPS i registraciju privrednih i drugih subjekata.
2. **Zakonom o registraciji privrednih i drugih subjekata** uređuje se procesni aspekt registracije, odnosno postupak registracije privrednih i drugih subjekata i u tom dijelu:
 - načela registracije
 - koji se privredni i drugi subjekti registruju, u vezi sa matičnim zakonom
 - pokretanje postupka
 - pokretanje postupka podnošenjem prijave
 - pokretanje postupka po službenoj dužnosti
 - podnošenje prijave
 - postupanje registracije po prijavi
 - rok za odlučivanje o prijavi
 - usvajanje prijave
 - odbacivanje/odbijanje prijave

- djelimično usvajanje prijave
- propuštanje roka prijave
- prekid postupka
- vraćanje u pređašnje stanje
- objavljivanje i dejstvo registracije
- ispravka greške
- žalba, zabilježba
- ništavost registracije
- javno objavljivanje podataka
- rezervacija naziva, obrada podataka
- sadržina registra
- čuvanje dokumentacije i podataka
- naknade
- „čišćenje“ baze registra
- definisanje statusa aktivnog i neaktivnog privrednog subjekta
- način dodjeljivanja statusa aktivan/neaktivan i posljedice dodjeljivanja statusa aktivan/neaktivan
- brisanje subjekata iz baze registra
- dodijeljivanje identifikacionog broja privrednog subjekta u skladu sa EU standardima
- prestanak važenja odredbi drugih zakona i podzakonskih akata koje se odnose na proces registracije privrednih subjekata).

Donošenjem novih podzakonskih akata potrebno je urediti i druga pitanja od značaja za postupak registracije privrednih i drugih subjekata.

3. Izmjenama i dopunama Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave potrebno je urediti rad organa i:

- organizacioni status
- upravljanje i organizaciju i postupak izbora/imenovanje organa upravljanja
- objavljivanje podataka na sajtu i izvještavanje
- finansiranje
- nadzor
- odgovornost za rad i tačnost podataka, itd

Potrebno je napomenuti bi se donošenjem novog zakona o registraciji unijela dodatna pravna sigurnost kada je u pitanju postupak registracije privrednih i drugih subjekata. Ukoliko bi se išlo na donošenje uredbe, treba imati u vidu da se uredba usvaja na sjednicama Vlade, te da je u tom smislu „sklonija“ češćim izmjenama i dopunama, što nije povoljno kada je u pitanju kreiranje stabilnog i predvidivog poslovnog ambijenta.

U ovom dijelu, izdvaja se komentar iz dokumenta **Instituta za preduzetništvo i ekonomski razvoj „Analiza Nacrta zakona o privrednim društvima“** (mart 2019. godine), a koji se odnosi na pitanje CRPS-a. U komentaru se navodi: *“Naime, umjesto da se na osnovu dosadašnjeg institucionalnog iskustva (kompanijski registar je sveden na nivo odsjeka u okviru Poreske uprave) ide u pravcu formiranja samostalnog regulatornog organa (agencija ili slična ustanova), zadržana su postojeća rješenja. Na taj način se institucionalni okvir za primjenu Zakona o privrednim društvima zadržava na sadašnjem nivou, čime se primjena kompanijskog prava i dalje odvija unutar neodgovarajućeg organa državne uprave“.*

U izvještaju Državne revizorske institucije iz marta 2021. godine „Revizija uspjeha - EFIKASNOST UPRAVLJANJA JEDINSTVENIM REGISTROM PRIVREDNIH SUBJEKATA – CRPS“ se navodi: *„Stoga se može konstatovati je da postojeća regulativa, procedure i tehnička rješenja ne daju adekvatan okvir za rješavanje postojećih problema i evidentno je da će biti potrebna unapređenja kako bi se implementirale najbolje evropske prakse, a to podrazumjeva potrebu objedinjavanja registara na istoj platformi, čime bi se definisali primarni i sekundarni javni registri, njihovi međusobni odnosi i automatska razmjena podataka. Treba uzeti u razmatranje i mogućnost formiranja agencije, naznačenu u Analizi.“*

Važan segment rada u funkcije CRPS-a, a koji je razrađen i direktivama EU je transparentnost, dostupnost, ažurnost i tačnost podataka. Iako je to standard u drugim zemljama, CRPS na svom sajtu ne pruža informacije o ukupnom broju privrednih subjekata u bazi, ne razvrstava ih na aktivne i neaktivne i stoga upitno je utvrđivanje tačnog broja privrednih subjekata u Crnoj Gori. Takođe, sajt CRPS ne daje podatke o finansijskim izvještajima za privredne subjekte (na sajtu postoji link koji upućuje na sajt Uprave prihoda i carina gdje su prikazani svi finansijski izvještaji). CRPS nema informacija o statističkim podacima i dodatnim analizama koje se odnose na privredne subjekte koji se registruju u CRPS.

S druge strane, **Zakonom o privrednim društvima je propisano da se svaka registracija (osnivanje, svaka izmjena i brisanje) mora objavljivati u Službenom listu što predstavlja dodatnu aktivnost, ali i trošak i za stranke i za javni sektor.**⁵ Vrlo važno je da se ovaj korak revidira i u tom smislu treba imati u vidu Direktivu (EU) 2019/1151 Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. juna 2019. o izmjeni Direktive (EU) 2017/1132 u pogledu upotrebe digitalnih alata i postupaka u pravu društava kojom je propisano da *„države članice osiguravaju da se objavljivanje dokumenata i informacija iz člana 14 sprovodi tako što ih se čini javno dostupnim u registru. Osim toga, države članice mogu zahtijevati da neki ili svi ti dokumenti i informacije budu objavljeni u za to namijenjenom nacionalnom službenom listu ili na jednako djelotvoran način. Taj način podrazumijeva barem korištenje sistema prema kojem se objavljenim dokumentima ili informacijama može pristupiti kronološki preko središnje elektronske platforme. U takvim slučajevima, registar osigurava da se ti dokumenti i informacije iz*

⁵ Prof. dr Vuk Radović (redovni profesor privrednog prava na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu i član upravnog odbora Udruženja pravnika u privredi Srbije) se tokom gostovanja u PKCG, između ostalog, osvrnuo i na obavezu objavljivanja u Sl. listu, te da nije potrebno da se u Sl. listu objavljuje svaka izmjena, već je dovoljno da te informaciju budu na sajtu Registra, kako je to slučaj u Srbiji.

registra elektronskim putem pošalju nacionalnom službenom listu ili središnjoj elektronskoj platformi“.
Dakle, država nije obavezna da svaki podatak objavi u Službenom listu, ali je dužna da ih na jednako djelotvoran način objavi, što je i sajt CPRS-a.

Veoma je važno razumjeti kompleksnost registracionog postupka i u tom smislu značaj položaja CRPS-a i zašto se ovom pitanju mora pristupiti sistemski. U prilog tome idu i primjeri iz prakse u regionu. U nastavku teksta, dat je kratak pregled kako su zemlje u okruženju riješile pitanje registra i postupka registracije privrednih subjekata. ⁶

Komparativna analiza

Slovenija

Privredni registar Slovenije (AJPES) ima 4 glavne funkcije: vođenje evidencije; pribavljanje, obrada i objava godišnjih izvještaja; statistička istraživanja i prikupljanje podataka i operacije kreditnog rejtinga i druge komercijalne aktivnosti, s tim što postupak registracije vodi sud. Registracija privrednih društava je u Sloveniji regulisana Zakonom o privrednim društvima (Companies Act-Official Gazette of the Republic of Slovenia, No. 65/09 - official consolidated text, 33/11 , 91/11 , 32/12 , 57/12 , 44/13 - US decisions, 82/13 , 55/15 , 15/17 , 22/19 - ZPosS, 158/20 - ZIntPK-C in 18/21) koji ima 709 članova i u potpunosti je usklađen sa EU propisima. Slovenija je članica EU pa je Registar uvezan sa EU registrima, što omogućava korisnicima brojne prednosti prednosti u smislu dostupnosti podataka o društvima sa EU tržišta. Dakle, u Registru se mogu naći privredna društva i potrebni podaci, s tim što neke od podataka Registar pribavlja od drugi institucija, jer su sistemi uvezani.

Sajt: www.ajpes.si

Sjeverna Makedonija

Sjeverna Makedonija je jedan od predvodnika kad je u pitanju registracija privrednih društava i razvili su jednošaleterki sistem. Registar Sjeverne Makedonije sadrži 11 registara. Registracija privrednih društava propisana je Zakonom o privrednim društvima Sjeverne Makedonije („Službeni list Republike Makedonije broj 28/2004, 84/2005 i 25/2007). Takođe, S. Makedonija ima i Zakon o Centralnom registru S. Makedonije (Sl. list Republike Makedonije“ br. 50/2001, 49/2003 i 109/2005) i Zakon o one-stop-shop sistemu i održavanju trgovinskog registra i registra pravnih lica („Sl. list Republike Makedonije br. 84/2005, 13/2007, Odluka Ustavnog suda od 12.09.2007. godine, br 150/2007). Pravilnikom je regulisan sadržaj i forma za registraciju u trgovinskom registru i registru pravnih lica („Sl. list Republike Makedonije“ br. 115/2005). Putem sajta je omogućena elektronska registracija svih oblika društva, kao i elektronsko podnošenje godišnjih izvještaja. U ovom momentu

⁶ Primjer Hrvatske nije predstavljen imajući u vidu da je donijeta odluka da se Crna Gora neće vraćati na raniji model kada je registar bio pri Privrednom sudu.



registracija privrednih društava je 100% elektronska i zakon ne prepoznaje druge načine registracije. S. Makedonija je svoj model bazirala na norveškom modelu. *Sajt:* www.crm.com.mk.

Srbija

Srbija je 2004. godine osnovala Agenciju za privredne registre (APR), a uspostavljena je Zakonom o Agenciji za privredne registre („Sl. glasnik RS“ br. 99/11, 83/14, 31/19 i 105/21). Postupak registracije je uređen Zakonom o postupku reigstracije u Agenciji za privredne registre (“Sl. glasnik RS”, br. 99/2011, 83/2014, 31/2019 i 105/2021). Dodatno, određene pojedinosti vezane za postupak registracije uređene se podzakonskim aktima (Pravilnik o sadržini Registra privrednih subjekata i dokumentaciji potrebnoj za registraciju - „Sl. glasnik RS“ br. 42/2016). Osnivanjem Agencije izvršeno je usklađivanje zakonodavstva prema evropskim standardima. U Agenciji se vodi čak 21 registar. Srbija je svoj model bazirala na irskom modelu. *Sajt:* www.apr.gov.rs

Ključne zainteresovane strane

U periodu od kada je SCC osnovan (2019. godina), pod platformom Savjeta formirane su dvije radne grupe koje su se bavile tematikom CRPS-a i procesom registracije privrednih subjekata, a čiji je SCC bio koordinator:

- Radna grupa za analizu stanja u oblasti registracije preduzeća i definisanje mjera za unapređenje (sjednica Savjeta od 22.03.2019. godine) i
- Radna grupa za reformu procesa registracije privrednih subjekata i status CRPS-a (sjednica Savjeta od 05.04.2021. godine)

U obje radne grupe bili su uključeni predstavnici relevantnih institucija iz javnog sektora i predstavnici privrednih udruženja-članovi Savjeta. Imajući u vidu dosadašnje iskustvo, od ključne je važnosti da sve zainteresovane strane budu uključene u proces, odnosno budu blagovremeno upoznate sa aktivnostima radne grupe, koja će biti zadužena za deifnisanje propisa koji se odnosi na CRPS. Takođe, potrebno je raditi fazno na način da uži sastav radne grupe obezbjeđuje prve verzije dokumenata koji se analiziraju u širem sastavu, a nakon toga dostavljaju predlagaču propisa (Ministarstvu ekonomskog razvoja). **Dakle, potrebno je odrediti širi sastav radne grupe i u zavisnosti od faze procesa, određivati uže sastave, s tim što bi na kraju svake faze, svi članovi radne grupe i zainteresovane strane bili upoznati sa tekstom propisa i bili pozvani da daju komentare i sugestije.**

Slijedi sastav šire radne grupe, dok je u tabeli u nastavku sugerisano u kojoj fazi se očekuje angažman užeg sastava:

1. Sekretariat Savjeta za konkurentnost, koordinator
2. Ministarstvo ekonomskog razvoja, predlagač propisa
3. Ministarstvo finansija i socijalnog staranja
4. Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija
5. Uprava prihoda i carina (Sektor za usluge i registraciju)
6. Privredna komora Crne Gore⁷,

⁷ Pozvani svi članova Savjeta za konkurentnost - predstavnici udruženja



7. Unija poslodavaca Crne Gore,
8. Udruženje pravnika Crne Gore,
9. Asocijacija menadžera Crne Gore,
10. Montenegro biznis alijansa,
11. Savjet stranih investitora u Crnoj Gori.

Imajuću u vidu za CRPS registruje i oblike koji nijesu predviđeni ZoPD-om, neophodne su konsultacije sa ministarstvima zdravlja, prosvjete, unutrašnjih poslova itd. Takođe, materijali vezani za ovu tematiku biće razmatrani i na sjednicama Savjeta za konkurentnost. U skladu sa potrebom, SCC će, iz svog budžeta, angažovati eksterne konsultante da podrže proces izrade propisa.

Konsultacije sa Sekretarijatom za zakonodavstvo

Uzimajući u obzir da Sekretarijat za zakonodavstvo (u daljem tekstu: SzZ) daje mišljenje o usklađenosti propisa sa Ustavom i pravnim sistemom Crne Gore, veoma je važno obezbijediti inicijalne konsultacije sa SzZ, u dijelu pristupa izradi propisa, odnosno samog koncepta budućeg/ih propisa. U tom smislu, na inicijativu Ministarstva ekonomskog razvoja, 06. aprila o.g. održan je sastanak kojem su, pored predstavnika SzZ-a, prisustvovali predstavnici Ministarstva i SCC-a.

Na sastanku je konstatovano da postoje dva pristupa:

1. Da se CRPS „podigne“ na nivo organa državne uprave

- Ukoliko se donese odluka da se CRPS organizuje kao poseban odbran državne uprave, nije potrebno donositi novi propis koji će uređivati rad tog organa jer to reguliše Zakon o državnoj upravi. Prvi korak bi bio izmijeniti Urebu o organizaciji i načinu rada državne uprave kako bi se uveo novi organ, nezavisan od Uprave prihoda i carina. Novim zakonom bio bi definisan postupak registracije za privredna društva predviđena ZoPD-om i ostale oblike koji se registruju u CRPS-u, a osnivaju se u skladu sa posebnim zakonima (ustanove, nvo, itd.). Dodatno, CRPS vodi i registar stečajne mase i registar stvarnih vlasnika, pa bi i taj dio bilo potrebno dodatno razraditi, ukoliko se ukaže potreba. Takođe, u prelaznim odredbama je potrebno definisati način preuzimanja zaposlenih, podataka iz registara, rokovi itd. Važeći Zakon o privrednim društvima ne bi trpio velike izmjene u ovom dijelu. Bilo pi potrebno brisati član 5 stav 2 iz Zakona, kao i dio Devet-Registracija (eventualne neke druge prateće izmjene, ukoliko se za tim ukaže potreba). Određene izmjene bi se radile i u Pravilniku o postupku registracije, bližoj sadržini i načinu vođenja Centralnog registra privrednih subjekata.

2. Da se osnuje pravno lice kome će biti povjereni poslovi registracije (npr. agencija)

- U ovom slučaju bilo bi potrebno pristupiti izradi dva propisa. Prvim propisom bi se osnovalo pravno lice (agencija ili dr.) i bilo bi potrebno urediti način funkcionisanja, nadležnosti, upravljanje, finansiranje itd. Drugi propis bio bi procesne prirode i njime bi se uredio postupak registracije i druga pitanja od značaja za sam proces. I u tom slučaju bi bilo potrebno raditi određene izmjene Zakona o privrednim društvima, kako bi se brisale odredbe koje se odnose na registraciju. Takođe, određene izmjene bi se radile i u Pravilniku o postupku registracije, bližoj sadržini i načinu vođenja Centralnog registra privrednih subjekata.

Iz SzZ-a su naveli da su obje opcije moguće, s tim što smatraju da je opcija 1 racionalnija, u smislu da sadašnje nadležnosti CRPS-a više priliče organu državne uprave nego što postoji potreba da se osniva posebno pravno lice. U više navrata su insistirali da novi zakon obuhvati osim procesa registracije privrednih subjekata i procese koji se odnose na ostale subjekte, a koji se već registruju u CRPS (npr ustanove, dio NVO, investicioni fondovi...) – u važećem Pravilniku su oni navedeni i svakako su osnova i za novi zakon (uz sugestiju SzZ da se dodatno provjeri obuhvat, jer smatraju da nedostaje neki dio). Svakako, kako su naveli, na Ministarstvu, kao predlagaču propisa, je da procijeni za koji će se pristup odlučiti.

Nakon dodatnih konsultacija sa Ministarstvom ekonomskog razvoja, kao predlagačem budućeg propisa, donijeta je odluka da se u okviru užeg sastava radne grupe krene u realizaciju aktivnosti kako je previđeno opcijom br. 1.

Plan rada Radne grupe za izradu propisa

U nastavku je dat detaljan pregled aktivnosti Radne grupe, uz opis aktivnosti i planirane rokove za realizaciju. Takođe, određen je nosilac, kao i učesnic u svakoj fazi procesa.

RB	Aktivnost	Nosilac	Učesnici u fazi procesa	Rok za realizaciju
1.	Konsultacije sa Sekretarijatom za zakonodavstvo Kako bi se donijela odluka na koji način će se pristupiti izradi propisa, potrebno je obaviti konsultacije sa SZZ-om	MER ⁸	MER i SCC	06/04/2022
2.	Sačinjavanje metodologije rada i akcionog plana Dokument „ <i>Pristup za izradu propisa kojima će se definisati status i položaj Centralnog registra privrednih subjekata i urediti postupak registracije privrednih subjekata</i> “	SCC	SCC u saradnji sa MER-om	12/04/2022
3.	Osnivanje Radne grupe	SCC	SCC u saradnji sa MER	21/04/2022
4.	Izučavanje dostavljenih materijala SCC je pripremio link sa materijalima koji se odnose na status i položaj CRPS-a i proces	SCC	svi članovi Radne grupe	29/04/2022

⁸ Ministarstvo ekonomskog razvoja



RB	Aktivnost	Nosilac	Učesnici u fazi procesa	Rok za realizaciju
	registracije privrednih subjekata i dostavljen je svim članovima Radne grupe.			
5.	Pripremanje predloga za izmjene i dopuna Zakona o privrednim društvima <ul style="list-style-type: none">Izmjene i dopune se odnose na proces registracije	SCC	CRPS i SCC ⁹	04/05/2022
6.	Dostavljanje komentara od strane Radne grupe na prvu verziju izmjena i dopuna Zakona o privrednim društvima Dostavljanje radne verzije Radnoj grupi za izradu Predloga o izmjenama i dopunama ZoPD-a	SCC	svi članovi radne grupe	11/05/2022
7.	Definisanje strukture propisa za registraciju privrednih i drugih subjekata Na osnovu prikupljenih podataka o najboljim praksama i dostupnih analiza, uži sastav Radne grupe će sačiniti strukturu teksta propisa. Tekst usaglasiti u okviru Radne grupe.	SCC	CRPS i SCC, uz saglasnost MER-a	11/05/2022
8.	Izrada prve verzije Nacrta zakona o registraciji privrednih i drugih subjekata Ova faza podrazumijeva sačinjavanje prve verzije teksta od strane užeg sastava Radne grupe.	SCC	MER, CRPS, SCC ¹⁰	20/05/2022
9.	Usaglašavanje prve verzije Nacrta zakona sa Radnom grupom Nakon prikupljenih komentara, pristupiće se izmjenama teksta kako bi se Nacrt zakona	SCC	svi članovi Radne grupe	1/06/2022

⁹ Po potrebi, uz podršku eksternog konsultanta

¹⁰ Po potrebi, uz podršku eksternog konsultanta

RB	Aktivnost	Nosilac	Učesnici u fazi procesa	Rok za realizaciju
	pripremio za upućivanje na javnu raspravu od strane MER-a			
10.	<p>Usaglašavanje prve verzije Nacrta zakona o registraciji sa EU regulativom</p> <ul style="list-style-type: none"> Direktiva 2017/1132 Evropskog parlamenta i Vijeća o određenim aspektima prava društava i Direktiva 2019/1151 Evropskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive (EU) 2017/1132 u pogledu upotrebe digitalnih alata i postupaka u pravu društava 	SCC	MER, CRPS i SCC	01/06/2022
11.	<p>Upućivanje Nacrta zakona o registraciji na javnu raspravu, organizovanje Okruglog stola</p> <p>Nakon javne rasprave, MER će prikupiti pristigle komentare i sačiniti Izvještaj o održanoj javnoj raspravi koji će sadržati informacije o prihvaćenim i odbijenim komentarima, uz obrazloženje zašto određeni komentar nije prihvaćen. Izvještaj o javnoj raspravi, RIA obrazac, tekst Predloga zakona i potrebna mišljenja MER dostavlja Vladi.</p>	MER	<p>svi članovi Radne grupe + zainteresovana javnost</p> <p>po potrebnosti, organizovati konsultacije sa članovima Radne grupe</p>	jun/jul 2022
12.	<p>Pripremanje Predloga zakona o registraciji i privrednih i drugih subjekata</p> <p>Sačinjavanje konačnog teksta Predloga zakona. MER će Predlog zakona uputiti SzZ na mišljenje o usklađenosti Predloga zakona sa Ustavom i pravnim sistemom Crne Gore. Nakon dobijanja mišljenja od SzZ, MER će Predlog zakona u skladu sa redovnom procedurom uputiti Vladi na usvajanje.</p>	MER	po potrebi, konsultacije sa članovima Radne grupe	jul 2022

RB	Aktivnost	Nosilac	Učesnici u fazi procesa	Rok za realizaciju
13.	<p>Sačinjavanje liste zakona i drugih propisa koje CRPS primjenjuje u radu, radi analize za usklađivanje i unapređenje</p> <p>Kroz rad na propisu, identifikovati odredbe drugih propisa koje CRPS primjenjuje u radu, koje je potrebno izmijeniti ili dopuniti, kako bi bili usklađeni</p>	SCC	CRPS i SCC ¹¹	jun/jul 2022
14.	<p>Predlog izmjena i dopuna Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave</p> <p>U cilju kreiranja pravnog osnova za „podizanje“ CRPS-a na nivo organa državne uprave, potrebno je pristupiti izmjenama i dopunama pomenute Uredbe</p>	MER	MER, CRPS i SCC	jun 2022
15.	<p>Pripremanje podzakonskih akata ukoliko propis predviđi donošenje podzakonskog akta/akata</p> <ul style="list-style-type: none"> • Registraciona prijava • Plaćanje naknada • Šifarnik 	SCC	MER, CRPS i SCC po potrebi, konsultacije sa članovima Radne grupe	septembar/ oktobar 2022
16.	<p>Analiza Nacrta zakona iz rodne perspektive</p> <p>SCC će u okviru svojih kapaciteta izvršiti analizu Nacrta zakona iz rodne perspektive i kako će budući propis uticati na rodnu ravnopravnost</p>	SCC	SCC	jun 2022
17.	<p>Analiza procjene uticaja propisa (RIA)</p> <p>U skladu sa aktom MFIS¹², na osnovu dokumenta „Pristup za izradu propisa kojima će se definisati status i položaj Centralnog registra privrednih subjekata i urediti postupak registracije privrednih</p>	MER	MER, CRPS, SCC	kontinuirano do javne rasprave

¹¹ Po potrebi, uz podršku eksternog konsultanta

¹² Ministarstvo finansija i socijalnog staranja



**Sekretariat
Savjeta
za konkurentnost**

* Projekat podržan od strane Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) u saradnji sa Vladom Ujedinjenog Kraljevstva: Unapređenje javno - privatnog dijaloga

RB	Aktivnost	Nosilac	Učesnici u fazi procesa	Rok za realizaciju
	subjekata“ radiće se na RIA obrascu			

Prilozi

Kako bi se olakšali početni koraci u ovom procesu, SCC je pripremio link sa dokumentima koja se odnose na ovu temu, a koja smo prikupili ili izradili u prethodnom periodu. **Imajući u vidu da su određena dokumenta iz ranijeg perioda, treba posebno obratiti pažnju na relevantnost pojedinih rješenja.** Link: <https://1drv.ms/u/s!AtmrWw9SWaNXgehFr9fyyhzlHzOtw?e=EHHYZW>

Na linku su dokumenta:

- 1. Predlozi amandmana na Predlog zakona o privrednim društvima koji se odnose na proces registracije privrednih subjekata i u skladu su sa reformom koja je u toku.** Dokument je od 14.02.2020. godine i sačinio ga je SCC u saradnji sa Poreskom upravom, a tadašnji predlozi odnosili su se na obevezno usklađivanje organizacije i efikasnije „čišćenje“ baze registra.
- 2. Analiza Nacrta zakona o privrednim društvima.** Dokument je iz marta 2019. godine i sačinio ga je Institut za preduzetništvo i ekonomski razvoj, u saradnji sa MBA. Iako se komentari odnose na tadašnji Nacrt zakona analiza je veoma korisna jer je dosta pitanja ostalo otvoreno, pa bi se pojedini predlozi rješenja mogli upotrijebiti i danas.
- 3. Analiza stanja o oblasti registracije preduzeća sa mjerama za unapređenje.** Dokument je iz juna 2019. godine i sačinila ga je tadašnja Radna grupa za analizu stanja u oblasti registracije preduzeća i definisanje mjera za unapređenje. Dokument je veoma opsežan i u njemu je na veoma sistematizovan način pristupljeno temi, sa konkretnim predlozima rješenja.
- 4. Izvještaj DRI – Revizija uspjeha „Efikasnost upravljanja jedinstvenim registrom privrednih subjekata – CRPS“.** Dokument je iz marta 2019. godine i sačinila ga je DRI. Dokument sadrži preporuke u cilju uspostave efikasnog sistema evidencije privrednih subjekata i upravljanja CRPS-om.
- 5. Informacija o potrebi izmjene organizacionog statusa Centralnog registra privrednih subjekata (CRPS).** Dokument je iz juna 2022. godine, sačinio ga je SCC i prezentovan je na sjednici Savjeta za konkurentnost koja je održana u junu ove godine. U dokumentu je dat kratak pregled sadašnjeg stanja u smislu organizacionog statusa CRPS-a i postupka registracije, komparativnu praksu kao i predloge rješenja u ovoj oblasti.
- 6. Informacija sa okruglog stola na temu „Zakon o privrednim društvima – izazovi i dileme“.** Dokument je vrsta zapisnika sa održanog okruglog dana 25.02.2022. godine u Privrednoj komori Crne Gore, gdje je gostujući predavač bio profesor na Univerzitetu u Beogradu, prof. dr Vuk Radović.
- 7. Inicijativa za izmjenu zakonodavstva u oblasti registracije privrednih subjekata i vođenja javnih registara u privredi.** Dokument je iz avgusta 2018. godine i sačinila ga je advokatska kancelarija Jovović, Mugoša i Jovović, a odnosi se na potrebu drugačijeg regulisanja organizacionog statusa CRPS-a i postupka registracije. U dokumentu su date i prakse i dobra rješenja iz okruženja.
- 8. Izvještaj o analizi sugestija i predloga poslovne zajednice u vezi sa izmjenom Zakona o privrednim društvima.** Dokument je iz marta 2022. godine i sačinio ga je prof. dr Milan Lakićević. SCC je prikupio stavove privrednih udruženja o potrebi za izmjenama i dopunama ZoPD-a i taj dokument predstavlja polaznu osnovu za ovaj Izvještaj. Prof. Lakićević je dao svoje viđenje komentara poslovne zajednice.
- 9. Predlozi za izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima koji se odnose na registraciju privrednih subjekata.** Materijal je iz februara 2022. godine, i izrađen je u saradnji SCC-a i CRPS-

a. Dokument sadrži predloge za izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima, u dijelu odredbi koje se odnose na postupak registracije privrednih društava i predstavlja prvu i radnu verziju.

- 10. Stavovi privrednih udruženja o potrebi za izmjenama i dopunama Zakona o privrednim društvima.** Materijal je iz novembra 2021. godine i sačinio ga je SCC. SCC je prikupio i sistematizovao predloge privrednih udruženja o potrebi za izmjenama i dopunama ZoPD-a. Dokument sadrži opšte i konkretne primjedbe udruženja kao i predloge rješenja za unapređenje važećeg teksta ZoPD-a, a bio je osnova za sačinjavanje „Izveštaja o analizi sugestija i predloga poslovne zajednice u vezi sa izmjenom Zakona o privrednim društvima“.
- 11. Dopis Poreske uprave Ministarstvu ekonomije sa predlozima za izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima.** Dokument je iz avgusta 2019. godine i predloge za izmjene i dopune je sačinila Poreska uprava, a predlozi se odnose na pitanja registracije koja su vezana za postupanje PU.
- 12. Zakon o privrednim društvima**
- 13. Pravilnik o postupku registracije, bližoj sadržini i načinu vođenja Centralnog registra privrednih subjekata**
- 14. Pravilnik o određivanju kriterijuma i visini naknade za registraciju privrednih subjekata u centralnom registru privrednih subjekata**
- 15. Brošura „Pojednostavljenje procesa registracije preduzeća u Crnoj Gori, kao rezultat nove legislative i promjene poslovnih pravila“.** Dokument je sačinio SCC, u saradnji sa CRPS-om i u brošuri je predstavljen postupak registracije, po koracima, kao i poređenje koraka potrebnih za registraciju iz marta 2019. godine, u odnosu na maj 2021. godine
- 16. Zakon o Agenciji za privredne registre Republike Srbije**
- 17. Zakon o postupku registracije u Agenciji za privredne registre Republike Srbije**
- 18. Pravilnik o sadržini Registra privrednih subjekata i dokumentaciji potrebnoj za registraciju**
- 19. Jedinstvena registraciona prijava osnivanja pravnih lica i drugih subjekata i registracije u jedinstveni registar poreskih obveznika Srbije**
- 20. Zakon o privrednim društvima Slovenije**
- 21. Zakon o privrednim društvima Sjeverne Makedonije**
- 22. Zakon o one-stop-shop sistemu i održavanju trgovinskog registra i registra pravnih lica Sjeverne Makedonije**
- 23. Zakon o Centralnom registru Sjeverne Makedonije**
- 24. Pravilnik o sadržaju i formi za registraciju u trgovinskom registru i registru pravnih lica¹³**
[\(<https://dejure.mk/zakon/pravilnik-za-formata-i-sodrzhinata-na-obrascite-za-upis-vo-trgovskiot-registar-i-registar-na-drugi-pravni-lica>\)](https://dejure.mk/zakon/pravilnik-za-formata-i-sodrzhinata-na-obrascite-za-upis-vo-trgovskiot-registar-i-registar-na-drugi-pravni-lica)
- 25. Direktiva (EU) 2019/1151 Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. juna 2019. o izmjeni Direktive (EU) 2017/1132 u pogledu upotrebe digitalnih alata i postupaka u pravu društava**
- 26. Izveštaj DRI o realizaciji preporuka datih u izvještaju - „Efikasnost upravljanja jedinstvenim registrom privrednih subjekata – CRPS“¹⁴**

¹³ Tekst Pravilnika kao dokument nije bio dostupan, dat je link za Pravilnik

¹⁴ Dokument još uvijek nije dostupan, kad bude biće postavljen na link